

D·N  
18/7 1948

## Arbetarklassens utarmning

Teorin om arbetarklassens förestående utarmning under det s. k. kapitalistiska systemet hörde till huvudpunkterna i Marx lära och blev därmed en hörnsten i tidigare socialistisk åskådning. Rikedomerna skulle samlas hos ett allt mindre antal företagare, medelklassen av hantverkare, självägande bönder och småhandlare skulle försvinna, och i samband härmed skulle proletariatet bli allt större och allt fattigare — dessa var de framtidsutsikter på vilka Marx grundade sin förutsägelse om en oundviklig och total social revolution. I regel utgick man inom socialismen från att denna utarmning helt enkelt skulle innebära en sänkning av lönerna till existensminimum. Men andra tolkningar av utarmningstanken framfördes också i debatten. Stundom tänkte man sig exempelvis möjligheten av att vissa grupper särskilt skickliga industriarbetare kunde få relativt höga inkomster, medan den stora massan blev fattigare. Enligt andra varianter av utarmningsteorin skulle kvinnorna i allt större utsträckning indras i produktionen, och arbetarnas reallöner skulle, även om de icke absolut sett blev lägre, sjunka i förhållande till den stegrade arbetsintensiteten.

Dessa tankegångar har smulats sönder av den faktiska utvecklingen. Arbetarnas reallöner har, i stort sett oberoende av krig och kriser, stigit, och

i en rad västeuropeiska länder beräknas att deras genomsnittliga levnadsstandard blivit många gånger högre under industrialiseringsprocessens fortgång. Genom beskattning och socialpolitik har en utjämning mellan socialgrupperna ägt rum, och tryggheten har ökat samtidigt som arbetstiden begränsats och realinkomsten stigit. Inom socialdemokratien har sedan länge allt detta erkänts. Typiskt är att Hjalmar Branting år 1892 skrev att tron på "den växande nöden bland det växande proletariatet" var en kärnpunkt i socialismen, men att han fjorton år senare tvärtom betonade att utarmningsteorin var felaktig och ägnad blott att tjäna som vapen för anarkismen.

Inom kommunismen, med dess krav på revolution och proletär diktatur, har däremot utarmningsteorin fortsatt att spela en central roll. Det har gällt att inge arbetarna föreställningen att deras andel i produktionen blir allt mindre och att därför en socialistisk omvälvning är den enda vägen till bättring. Då Lenin utformade kommunistkuppens lära i "Revolutionen och staten" 1917 lovade han också att "hela samhället skall bli ett enda kontor med jämlikhet i arbete och jämlikhet i lön". Då staten övertog produktionsmedlen skulle produktionsökningen helt komma de arbetande till godo.

Hur har då utvecklingen ge-

staltat sig i Ryssland? Var och en vet att den ursprungliga jämlikhetstanken för länge sedan vrakats; skillnaden mellan direktörernas och arbetarnas löner är i Ryssland större än i de privata företagen i Väst-europa och USA. Var och en vet också att arbetarnas löner är ojämlikt lägre än i exempelvis Skandinavien, England och USA; de lever i en trångboddhet och en fattigdom i fråga om livsmedel och kläder som numera är okända i Sverige. Men hur ställer det sig med själva löneutvecklingen? Har den företett samma stegring och samma praktiskt taget oavbrutna stegring som i andra jämförbara länder?

Svaret är nej, det framgår av många undersökningar, även sådana som i stort sett uppbäres av sympati för det ryska systemet. Senast har saken utförligt behandlats i en artikel i tidskriften *Modern Review*, utgiven av amerikanska arbetarorganisationer. De väsentliga punkterna i redogörelsen, som i huvudsak grundats på officiella källor eller i Ryssland publicerade framsällningar, är följande: Under 1920-talet gick lönerna — det är här och i fortsättningen ständigt fråga om reallöner — i stort sett uppåt; år 1923 beräknades de ligga drygt tio procent över den sista tsartidens nivå. Med den skärpta industrialiseringen, som innebär att en maximal del av produktionen investerades i nya företag, blev tendensen den motsatta; mellan 1928 och 1938 sjönk lönerna med minst tjugoprocent och blev sålunda lägre än under tsartiden. Kriget medförde en förbättring, betingad av den väldiga ökningen av arbetstiden. Efter kriget har en sänkning av lönerna kombinerats med — i förhållande till förkrigsåren — ökad arbetstid.

Sannolikt ligger lönen nu bortåt femtio procent lägre än år 1928 och alltså avsevärt lägre än före det första världskriget.

Hur är detta möjligt? Att en lönesänkning intill existensminimum låter sig genomdrivas i en despoti som den ryska är inget gåta. Arbetarna får inte strejka, varje försök i den riktningen leder till fängelse eller slavarbete (i detta ords mera egentliga mening). Genom partioorganisationen och polisen är de härskandes totala valde över undersåtarna säkrat.

Andra omständigheter måste likväl också beröras för att läget skall bli förstående. Arbetarna har nu en rad fördelar som de inte åtnjöt under tsartiden, t. ex. socialförsäkring och fri läkarvård. Deras läge är alltså bättre än löneutvecklingen i och för sig ger vid handen — på liknade sätt har i andra länder socialpolitiken i allt högre grad kompletterat lönerna. Men det bör betonas att denna komplettering på sin höjd innebär att levnadsstandarden är ungefär densamma som under tsartiden; försämringen efter år 1928 är ostridig.

Denna process är förenad med tendenser som förutsades i debatterna om utarmningsteorin redan i slutet av 1800-talet. Löneskillnaderna mellan olika arbetargrupper är ojämlikt större än i andra länder. Vissa grupper av skickliga och partitrogna arbetare har mångfaldigt högre löner än den stora massan och utgör en verklig överklass i förhållande till denna. En rysk undersökning från före kriget visar att arbetare inom dessa s. k. elitgrupper åter sex gånger så mycket kött och sju-tio gånger så mycket smör som det stora flertalet arbetare. På detta sätt skapas inom arbetarklassen ett säkert stöd för regimen — det är en gammal älsklingstanke hos urkonservativa politiker som här förverkligas.

## Den högra handen och den vänstra

Vidare blir det möjligt för arbetarna att leva genom att allt flera familjemedlemmar sätts i arbete. Det genomsnittliga antalet personer som var beroende av en arbetares inkomst sjönk redan mellan 1927 och 1935 från 2,5 till 1,6. Enligt uppgifter från år 1947 är 47 procent av de vuxna kvinnorna inom arbetarklassen verksamma utom hemmet, vilket för fredstid är ett världsrekord — i Sverige stannade motsvarande siffra år 1945, trots den då speciellt stora användningen av kvinnlig arbetskraft, vid 25 procent.

Marx förutsägelse om arbetarklassens utarmning har alltså slagit in i fråga om ett land, det "socialistiska" Ryssland. Arbetslösheten har — trots produktionsökningen — sjunkit eller stått stilla, genom strejkförbud och hårda straff har allt motstånd slagits ned, propagandan får ersätta inkomststegringen, en liten del av arbetarklassen bindes vid regimen genom höga löner, den stora massans möjligheter att leva — om och i elände — är beroende av att hustrurna drivs in i den yrkesmässiga produktionen. Det är denna stat, krönt av partifunktionärer, företagsledare och generaler med jätteinkomster och extra ransoner, som vår femte kolonn vill göra lockande för svenska arbetare.

Det senaste häftet av tidskriften Clarté är fyllt av kommunistisk propaganda. Den tjeckoslovakiska kuppen försvaras, kulturlivet i Ryssland hyllas, gemena angrepp riktas mot USA, Z. Höglunds av kritiklös beundran fyllda högtidstal vid bolsjevikrevolutionens 30-årsjubileum återges. Ingen enda artikel i tidskriften representerar en demokratisk åskådning. Som vanligt i kommunistiska täckorganisationer söker man dölja sina avsikter genom tal om arbetarrörelsens enhet, dvs. genom att hävda att socialdemokrater och kommunister egentligen hör samman.

På dessa punkter innebär tidskriftnumret inte något väsentligt nytt. Under de senaste åren har kommunistpropagandan klart dominerat i Clarté, trots att socialdemokraterna är starkt företrädade inom föreningen. Nytt är däremot ett upprop, i vilket ett antal personer vädjar om regelbundna penningbidrag till Clarté. Bland undertecknarna återfinns åtskilliga kända socialdemokrater, såsom Stockholms stadsfullmäktiges ordförande, C. A. Anderson, rektor Stellan Arvidson, riksdagsman Georg Branting, generaldirektör Axel Höjer och statssekreterare Per Nyström.

Socialdemokraterna har sedan ett halvår med växande energi betonat skilljelinjen mot kommunismen. Det har till och med förklarats vara ärerörigt och kränkande när exempelvis Dagens Nyheter påvisar det samgående som faktiskt äger rum och den halvkommunism som tydligt framträtt i en del ledande socialdemokraters uttalanden. Hur är det då möjligt att framstående partimedlemmar ber om pengar åt en organisation som systematiskt främjar socialdemokratiskt-kommunistiskt samarbete och rent av huvudsakligen driver kommunistisk agitation?

De svar på denna fråga som publicerades i söndagens nummer av Dagens Nyheter är inte upplysande. Hr Anderson svarar att han inte alltid läser Clarté och inte läst det senaste numret. Men han håller på att "en fri socialistisk tidning måste ge plats för olika schatteringar"; enligt hr Anderson är alltså socialdemokrati och kommunism schatteringar av samma åskådning. Statssekreterare Nyström erinrar om att han varit ordförande i Clarté; inte heller han brukar läsa tidskriften; även han gillar dess "diskuterande ton", alltså att skilda ståndpunkter får stå likaberättigade sida vid sida. Hr Branting är såtillvida helt enig med sina partivänner som han inte tycks läsa den publikation han så livligt anbefaller i allmänhetens åtanke. I övrigt står hans svar i särklass genom sin oroliga blandning av taktik och ärlighet. Hr Branting, känd som lovprisare av den bulgariske diktatorn, har "som jurist" lärt sig att "inte tala om det som jag inte sett eller hört". Därför kan han inte bedöma den tjeckiska kuppen; han var ju inte med. Alltså, denne socialdemokratiska riksdagsman har inte bestämt sig för om han skall betrakta demokratins undertryckande i Tjeckoslovakien som en bra sak eller ej. Bulgarien har han däremot besökt, och där fann han diktaturen förträfflig — en "verklig demokrati!".

Ingen av de tillfrågade socialdemokraterna beklagar sin rekommendation för den tidskrift de så ogärna läser. De står fortfarande på det upprop som entusiastiskt talar om Clartés insatser; "i dag präglas Clarté", heter det bland annat, "av intensiv och mångsidig verksamhet, god tillströmning av nya medlemmar, ambitiösa planer på att nå ut med sina idéer till alla elever vid de högre undervisningsanstalterna" — och denna verksamhet vill undertecknarna befordra. De går alltså ut från det självklart riktiga i samarbete mellan social-